

Измагамбетова Раиса Кудайбергеновнаның
8D013 – Пәндік мамандандырылмаған педагогтерді даярлау (6D010200
– Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі) мамандығы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін «Бастауыш сынып
оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде
қалыптастыру» тақырыбындағы диссертациясына
АҢДАТПА

Зерттеу тақырыбы: Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастыру.

Зерттеу мақсаты: Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастыруды теориялық-әдіснамалық тұрғыдан негіздеу және әдістемесін дайындау, оның тиімділігін тәжірибелік-эксперименттік жұмыс барысында сынақтан өткізу, ғылыми негізделген ұсыныстар беру.

Зерттеу міндеттері:

- Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігінің критериалды жүйесінің генезисіне талдау жасау;
- «Бағалау», «критериалды жүйе», «критериалды бағалау жүйесі» және «бағалау дербестігі» ұғымдарының мәні мен құрылымын анықтау;
- бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін қалыптастыруда критериалды бағалаудың психологиялық-педагогикалық негіздерін айқындау;
- бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделін жасау;
- бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастыруға даярлаудың әдістемесін дайындау және тәжірибелік-эксперимент арқылы тиімділігін тексеру.

Зерттеу әдістері:

- теориялық әдістер: ғылыми-теориялық әдебиеттерді талдау, жинақтау, контент-талдау, құрылымдау, ассоциациялау, қорытындылау, салыстыру, нақтылау, нәтижелерді жобалау;
- эмпирикалық әдістер: ойша эксперимент, сауалнама жүргізу, бақылау, диагностика, педагогикалық эксперимент, статистикалық алынған нәтижелерді математикалық-статистикалық өңдеу, мониторинг, сараптау.

Қорғауға ұсынылатын негізгі қағидалар (дәлелденген ғылыми болжамдар және жаңа білім болып табылатын басқа да тұжырымдар):

1. Бағалау дербестігінің критериалды жүйесінің генезисі динамикалық үдеріс ретінде оқушылардың оқу нәтижесін жетілдіру мен білім сапасын нақты салыстыруға негізделіп, тұлғаның дамуына ықпал ететін қарама-қайшылықтарды шешудегі өзін-өзі тануы, өзін-өзі іске асыруда оқу жетістігі мен кемшілігін ажыратып, ой қорытындысын жасай білу қабілеттілігі, өзіне деген сенімін арттырып, алға жылжуы, өзін өзі дамыта отырып, өзіне ддербес баға бере білуі. Оқушыларға алдын-ала белгілі оқу мен оқыту үдерісінің мақсаттары мен мазмұнына сәйкес келетін критерийлерге жауап беруде олардың бағалау дербестігін критериалды жүйе негізінде қалыптастырудың

генезисіне жасалған талдаулардағы идеялар мен тұжырымдар зерттеу жұмысымыздың теориялық негізін құрайды.

2. «Бағалау», «критериалды жүйе», «критериалды бағалау жүйесі» ұғымдарының мәні теориялық талдаулар негізінде айқындалып, оның құрылымы қалыптастырушы және жиынтық бағалау негізінде жүзеге асырылатындықтан, алғашқы ұғымда қалыптастырушы бағалауды – аналитикалық бағалау деп аталатынымен, ал жиынтық бағалауды – холистикалық бағалау яғни тұтас қысқа мерзім ішінде және жалпы түрде бағалаумен байланыстыра қарастырылады. Қалыптастырушы бағалау оқыту мақсатына сәйкес оқушылардың оқу үдерісіндегі ілгерілеуін, оқу жетістігінің дамуына ықпал етсе, ал жиынтық бағалау оқу бағдарламасы мен жоспарына сәйкес ұйымдастырылатын үдеріс. «Бағалау», «критериалды жүйе», «критериалды бағалау жүйесі» ұғымдарының психологиялық-педагогикалық тұрғыда нақтыланған мәні мен оның сипаты зерттеу жұмысымыздың теориялық негізі болып табылады.

3. Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін қалыптастырудың психологиялық-педагогикалық негіздерінде өзін-өзі бақылау мен бағалау – оқу іс-әрекетінің орталық құрылымдық құрамдас бөлігі ретінде педагогикалық бағалау оқушының өзін-өзі бақылауы мен өзін-өзі бағалауының қалыптасуына әсер етеді. Бақылау – бұл кері байланыс пен қызмет және оның нәтижелері туралы ақпарат алу процедурасы, бағалау дегеніміз – оқу іс-әрекеті нәтижелерінің мақсаттармен арақатынасы үдерісі. Оқытудың жетістігі тек педагогикалық негізге ғана емес, сонымен бірге тұлғаның психологиялық тетіктерін негізге алатын негізге де ие болады. Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін қалыптастыру ұғымына анықтама беріледі.

4. Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделінің теориялық аспектілері ретінде келесідей: кері дизайн, әлеуметтік-конструктивтік оқу теориясы, жақын арадағы даму аймағы, скаффолдинг теориясы, қалыптастырушы бағалау теориясы, білімді толық меңгеру теориясы, сөйлеу әрекетінің теориялық негіздері алынады. Модель мотивациялық, оқу-танымдық, рефлексивтік-бағалаушылық компоненттер бірлігінде қарастырылып, онда әдіснамалық тұғырлар, ұстанымдар, қалыптастыру үдерісінің мазмұнын, бағалау дербестігін критериалды бағалау жүйесінде қалыптастыру дәрежесін сипаттайтын негізгі өлшемдер мен көрсеткіштер және соған сәйкес деңгейлері анықталған құрылым.

5. Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастыруды қамтамасыз ететін мұғалімдерге арналған «Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігінің критериалды жүйесі» атты оқу-әдістемелік семинардан және «Дүниетану мен жаратылыстану пәндері бойынша критериалды бағалау жүйесіне арналған тапсырмалар жинағы» атты әдістемелік құралынан тұратын кешенді бастауыш сыныптар тәжірибесіне енгізілуімен іске асырылады.

Зерттеудің негізгі нәтижелерінің сипаттамасы:

– Бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігінің критериалды жүйесінің генезисіне талдау жасалды;

– бастауыш сынып оқушыларының дербес бағалауын критериалдық жүйе негізінде қалыптастыру мәселесі педагогикалық-әдіснамалық тұрғыдан негізделді;

– білім беру үдерісіндегі бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетінің нәтижелерін критериалдық жүйе негізінде дербес бағалаудың мәні мен сипаттамасы берілді;

– бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі жасалып, өлшемдері мен көрсеткіштері айқындалды;

– бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастырудың әдістемесі жасалды, оның тиімділігі тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар арқылы тексерілді және ғылыми негізделген ұсыныстар дайындалды.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығының негіздемесі:

1-нәтиже – жаңа. Бағалау дербестігінің критериалды жүйесінің генезисіне талдау жасалды.

2-нәтиже – жаңа. бастауыш сынып оқушыларының дербес бағалауын критериалдық жүйе негізінде қалыптастыру мәселесі педагогикалық-әдіснамалық тұрғыдан негізделді.

3-нәтиже – жаңа. білім беру үдерісіндегі бастауыш сынып оқушыларының оқу іс-әрекетінің нәтижелерін критериалдық жүйе негізінде дербес бағалаудың мәні мен сипаттамасы берілді.

4-нәтиже – жаңа. бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастырудың құрылымдық-мазмұндық моделі жасалып, өлшемдері мен көрсеткіштері айқындалды.

– *5-нәтиже* – жаңа. бастауыш сынып оқушыларының бағалау дербестігін критериалдық жүйе негізінде қалыптастырудың әдістемесі жасалды, оның тиімділігі тәжірибелік-эксперименттік жұмыстар арқылы тексерілді және ғылыми негізделген ұсыныстар дайындалды.

Ғылымның даму бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: Еліміздегі білім беру саласын дамытуға арналған мемлекеттік нормативтік-құқықтық құжаттардың негізі болып табылатын Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспарында: мектепте өлшемшарттық бағалау жүйесі жетілдірілетін болады. Оқушыларды ішкі бағалаудың (формативті және жиынтық бағалар, балдар) объективтілігін арттыру жұмысы жалғасады. Оқу бағдарламаларындағы өзгерістер мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартына күтілетін нәтижелеріне сәйкес бағалау құралдарын жүйелі қайта қарауды талап етеді, – деп көрсетілген.

Өңірлік және мектеп үйлестірушілеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулықта: бағалау жүйесінің терминдері мен анықтамалары, үйлестірушілерге көмек ретінде білім алушылардың оқу жетістігін қалыптастырушы және жиынтық бағалау үдерісін басқару, ұйымдастыру, жоспарлауға қатысты тәжірибелік ұсыныстар берілген.

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған критериалды бағалау бойынша нұсқаулықта: білім алушылардың оқу жетістіктерін, қалыптастырушы,

жиынтық бағалаудың үдерістерін жоспарлау, ұйымдастыру кезінде мұғалімдерге, болашақ бастауыш сынып мұғалімдеріне көмек ретінде тәжірибелік ұсыныстар мен тоқсандық, жылдық бағалау механизмдерінің жолдары, әдістері көрсетілген арналған құжат болып табылады.

Докторанттың әрбір жарияланымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы: Зерттеу жұмысының мазмұны бойынша 18 мақала жарық көрді. Соның ішінде 2-еуі Scopus деректер қорына енетін жарияланымда:

1. «Formation of primary school children self-esteem on the basis of criteria-based assessment». The Education and Science Journal. Vol. 23, № 7. 2021 УДК 373.1 DOI: 10.17853/1994-5639-2021-7-147-169 (Co-authored by: Amirova A. 10%, Syzdykbayeva A. 10%, Bainazarova T. 10%, Sadykova M 10%).

2. «The problem of evaluating primary school students in the online education process» //Cypriot Journal of Educational Sciences, 2022, 17(1), стр. 255–267 <https://orcid.org/0000-0002-8016-7526> (Co-authored by: Nabuova R. 10%, Medeubayeva K. 10%, Bainazarova T. 10%, Karsybayeva R. 10%).

Білім және ғылым саласындағы бақылау комитеті ұсынған басылымдарда 2-еуі жарияланды:

1. Измагамбетова Р.К. Бастауыш сынып оқушыларының оқу жетістіктерін бағалаудағы критериалды бағалау жүйесінің тиімділігі. //Хабаршы-Вестник-Bulletin. Серия «Педагогика ғылымдары» №4 (76), Алматы 2018 «Қыздар университеті» - С. 131-135 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%);

2. Измагамбетова Р.К. Критериалды бағалау негізінде бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалауын қалыптастыру. // Хабаршы-Вестник-Bulletin. «Педагогика ғылымдары» сериясы №2 (84), Алматы 2022 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%. Қосалқы авторлар: А.С.Амирова 20%,);

Шет елдік және Отандық халықаралық конференция материалдарындағы басылымдарда 14 мақала жарық көрді:

1. Izmagambetova R.K. Innavations in education: essence and social aspects //Bulletin-Bulletin-Bulletin. Series «Special pedagogy» № 1 (52), Abai KazNPU, Almaty 2018, P. 131-135.

2. Измагамбетова Р.К. Формирование учебно-познавательной компетенции младших школьников на основе критериального оценивания. // Научно-практический журнал № 1(9)•2022 ISSN: 2686-9152 г. Омск, Россия РИНЦ (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%, Қосалқы автор: Р.А.Набуова – 10%);

3. Измагамбетова Р.К. Эффективность использования методов формативного оценивания в средних школах Казахстана // Научно-практический журнал № 1(9)•2022 ISSN: 2686-9152 г. Омск, Россия РИНЦ (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы автор: А.С.Амирова 20 %);

4. Измагамбетова Р.К. Формирование Навыков Самооценки Младших школьников. // Научно-практический журнал № 1(9)•2022 ISSN: 2686-9152 г. Омск, Россия РИНЦ (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы автор: Р.А.Набуова 20 %);

5. Izmagambetova R.K. Quality Assessment of Primary Education in Kazakhstan. //«XI Оразбаев оқулары» халықаралық конференциясы. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ. 26-27 сәуір 2019 ж. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%);

6. Измагамбетова Р.К. Бастауыш сынып оқушысының білім сапасын критериалды бағалау жүйесі арқылы жетілдіру // «Заманауи мектепке дейінгі білім беру: трансформация, даму векторлары» Халықаралық онлайн-конференцияның материалдары 24 қараша 2021 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%).

7. Измагамбетова Р.К. Жаңартылған білім: оқу үдерісін реттеудегі қалыптастырушы бағалаудың теориялық аспектілері. // «Заманауи мектепке дейінгі білім беру: трансформация, даму векторлары» Халықаралық онлайн-конференцияның материалдары 24 қараша 2021 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 100%).

8. Измагамбетова Р.К. Мүмкіндігі шектеулі бастауыш сынып оқушыларының танымдық, ізденімпаздық қабілеттерін еңбекке баулу сабағында арттыру. // «Заманауи мектепке дейінгі білім беру: трансформация, даму векторлары» Халықаралық онлайн-конференцияның материалдары 24 қараша 2021 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%. Қосалқы авторлар: М.Мустафа – 10%. Б.Серікқанова – 10%).

9. Измагамбетова Р.К. Сыныптан тыс жүргізілетін жұмыстардың тәрбиелік мәні мен ерекшелігі. // «Заманауи мектепке дейінгі білім беру: трансформация, даму векторлары» Халықаралық онлайн-конференцияның материалдары 24 қараша 2021 (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%. Қосалқы авторлар: А.Е.Кенжебай – 10%, Д.Қ.Дүйсембекова – 10%)

10. Бастауыш сынып мұғалімдеріне экологиялық тәрбие беруде өлкетану жұмыстарын жүргізу Научный обозреватель, научно-аналитический журнал № 3 (135) / 2022. С.42-49. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 80%, Қосалқы автор: Н.Н.Шаханова 20 %);

12. Измагамбетова Р.К. Рефлексияның оқытушының кәсіби дамуындағы рөлі. //8th International scientific researcher conference held on april 15-17 2022, Turkey, Adana. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%. Қосалқы автор: Р.А.Набуова – 10%)

13. Измагамбетова Р.К. Дүниетану пәнінде бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалау дағдысын қалыптастыру. //8th International scientific researcher conference held on april 15-17 2022, Turkey, Adana. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%. Қосалқы автор: С.Т.Аскарова – 10%)

14. Измагамбетова Р.К. Бастауыш сынып оқушыларының жаратылыстану сабағында тәжірибе арқылы зерттеушілік дағдысын қалыптастыру. //8th International scientific researcher conference held on april 15-17 2022, Turkey, Adana. (Мақаланы жазудағы докторанттың үлесі – 90%. Қосалқы автор: Д.С.Аязбаева – 10%)

Бұл жарияланымдар докторанттың диссертация мазмұнына байланысты, алынған нәтижелерге сәйкес негізінен жеке орындаған еңбектері болып табылады.